

СЕКЦІЯ 1
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 911.3.477

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2020-13-1>

Барановський М.О.,
доктор географічних наук, професор,
професор кафедри географії, туризму та спорту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Brrnm@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0771-1126

**SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

Актуальність дослідження зумовлена потребою наукового аналізу такого нового інструменту активізації розвитку регіонів України, як smart-спеціалізація. У статті коротко розкрито становлення концепції smart-спеціалізації в Європі, проаналізовано дискусійні підходи до трактування сутності її базових понять, визначено принципову відмінність smart-спеціалізації від інших механізмів активізації розвитку регіонів. Розкрито помилковість практики імплементації підходів smart-спеціалізації лише у промисловості, вказано на можливість і потребу їх використання в різних секторах економіки. Обґрунтовано доцільність реалізації концепції smart-спеціалізації в Україні, встановлено переваги, які отримають регіони від імплементації її підходів. Охарактеризовано алгоритм і методику запровадження smart-спеціалізації, які включають аналіз економічного та інноваційного потенціалів регіонів, а також процес підприємницького відкриття. Визначено кількісні критерії коефіцієнтів спеціалізації, які використовуються в Україні для виокремлення напрямків smart-спеціалізації. На основі аналізу Стратегій регіонального розвитку областей України на період до 2027 року сформовано підсумкову таблицю напрямків їх smart-спеціалізації. Виявлено особливості напрямків smart-спеціалізації в розрізі регіонів країни, головними серед яких є значна диференціація за кількістю, домінування виробництв, пов'язаних із переробленням сільськогосподарської продукції та іншої біологічної сировини, помітна залежність виділених напрямків від наявної в регіоні спеціалізації господарства. На основі аналізу секторів smart-спеціалізації встановлено, що в них зайнята незначна кількість населення (8-10%). Виявлено групи регіонів України з подібними секторами smart-спеціалізації, що може бути підґрунтям для активного співробітництва між ними. Встановлено, що на Європейській платформі розумної спеціалізації (Platform S3) наразі зареєстровані Закарпатська, Івано-Франківська, Харківська, Черкаська та Чернігівська області. Розкрито переваги smart-спеціалізації, які перетворюють її на важливий інструмент активізації розвитку регіонів України.

Ключові слова: smart-спеціалізація, регіональний розвиток, інноваційний розвиток, процес підприємницького відкриття.

Baranovskyi M.O. SMART SPECIALISATION AS A TOOL TO ACTIVATE THE DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE

The relevance of the study is caused by the need for scientific analysis of such a new tool for activating the development of the regions of Ukraine as smart specialisation. The article briefly reveals the formation of the concept of smart specialisation in Europe, analyses the controversial approaches to the interpretation of the essence of its basic concepts, identifies the fundamental difference between smart specialisation and other mechanisms to enhance regions development. The article describes the erroneous practice of implementing smart specialisation approaches only in industry, indicates the possibility and relevance of their use in different sectors of the economy. The expediency of realization of the smart specialisation concept in Ukraine is substantiated; the benefits for the regions from the implementation of its approaches are defined. The article characterizes the algorithm and methods of introducing smart specialisation, which

include the analysis of economic and innovation potential of the regions, as well as the entrepreneurial discovery process. Quantitative criteria of specialisation coefficients used in Ukraine to distinguish areas of smart specialisation are defined. Based on the analysis of the Regional development strategies of the oblasts of Ukraine for the period up to 2027, a generalized table of their smart specialisation areas has been formed. The article reveals the peculiarities of smart specialisation areas in terms of regions of the country, the main ones being significant differentiation by quantity, dominance of industries related to processing of agricultural products and other biological raw materials, dependence of selected areas on existing specialisation of economy in the region. Based on the analysis of smart specialisation sectors, they were found to employ a small number of population (8-10%). Groups of regions of Ukraine with similar sectors of smart specialisation, which may be the ground for their active cooperation, have been identified. It has been established that Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Kharkiv, Cherkasy and Chernihiv oblasts are currently registered on the European Smart Specialisation Platform (Platform S3). The advantages of smart specialisation, which make it an important tool for intensifying the development of the regions of Ukraine, are described.

Key words: smart specialization, regional development, innovation development, entrepreneurial discovery process.

Постановка проблеми. Посилення конкурентоспроможності регіонів, ефективності функціонування їхньої економіки вже багато років є пріоритетними завданнями державної регіональної політики в Україні. Попри це, досі не вдалося нівелювати асиметричність розвитку регіонів, подолати більшість інших соціально-економічних проблем. Традиційні інструменти регіональної політики, як-то угоди регіонального розвитку чи програми підтримки проблемних територій, не дали бажаних результатів. Така ситуація зумовлює необхідність пошуку нових механізмів та інструментів активізації розвитку територій. До таких інструментів належить концепція smart-спеціалізації (розумної спеціалізації), яка успішно використовується в регіональній політиці багатьох країн Європейського Союзу. Про доцільність використання такого інструменту в регіональній політиці нашої країни почали говорити ще у 2015–2016 роках. Наразі smart-спеціалізація все активніше залучається до української практики регіонального розвитку, зокрема вона використовувалася під час розроблення Стратегій регіонального розвитку областей України на період до 2027 року. Однак на цьому шляху зроблені лише перші кроки. Ціла низка важливих та актуальних питань використання інструментарію smart-спеціалізації для активізації розвитку регіонів ще потребує детального наукового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція smart-спеціалізації, яка є новим напрямком теоретичних і прикладних регіональних досліджень, була розроблена групою експертів Директорату з питань технологій

та інновацій Європейської комісії у 2008 р. Її базові засади були опубліковані у звіті даної комісії «Знання для зростання: перспективи науки, технологій та інновацій» (Foray, David, Hall, 2009), а сама концепція стала основою нової політики розвитку регіонів у Стратегії «Європа-2020» (2014–2020 роки). Для сприяння розвитку концепції smart-спеціалізації Європейською комісією створено спеціальну платформу «Smart Specialisation Platform» (S3 Platform), на якій наразі зареєстровано 177 регіонів 19 країн ЄС, а також 30 регіонів із семи країн, які не є членами ЄС. Відносна новизна даної проблематики зумовлює потребу в короткому огляді теоретичних засад і в аналізі підходів до трактування сутності поняття «smart-спеціалізація», повна назва якої «Стратегія досліджень та інновацій для розумної спеціалізації» (RIS3).

Теоретичні засади концепції smart-спеціалізації базуються на класичних теоріях, зокрема економічного зростання, еволюційної економіки, торговельної спеціалізації та неокласичної просторової економіки (Патицька, 2019; Czyzewska, Golejewska, 2014), хоча дискусії довкола цього питання ще тривають. Що ж до визначення самого поняття «smart-спеціалізація», то наразі є ціла низка його трактувань, які представлені в публікаціях закордонних (Foray, David, Hall, 2011, с. 5) та українських (Амоша, Лях, Солдак, Череватський, 2018, с. 314; Яцюк, 2018, с. 56) науковців. У більшості останніх smart-спеціалізація трактується або як новий підхід до політики в області інвестиційної діяльності, або як стратегічний підхід до економічного розвитку країн шляхом

адресної підтримки досліджень та інновацій. Для правильного розуміння сутності поняття «smart-спеціалізація» важливим є не лише визначення, а й встановлення його відмінностей від інших інструментів регіонального розвитку. Родзинкою концепції smart-спеціалізації є так зване підприємницьке відкриття – знаходження точок регіонального потенціалу для ефективного використання технологій загального призначення з метою зміни виробничої функції конкретних перспективних секторів регіональної економіки (Снеговая, 2018, с. 77). Саме таке трактування, на думку авторів даної концепції, відрізняє smart-спеціалізацію від інших інноваційних підходів, які використовуються в практиці регіонального розвитку.

Оскільки концепція smart-спеціалізації зародилася в Європі, то не дивно, що її теоретичні та прикладні аспекти найбільш детально представлені в публікаціях європейських науковців. Засадничі основи smart-спеціалізації розкриті в роботах Д. Форей, П. Девіда та Б. Холла (Foray, David, Hall, 2009; 2011), особливості використання територіального підходу до планування інноваційної спеціалізації – в дослідженні італійських і фінських науковців (Bevilacqua, Provenzano, Pizzimenti, Maione, Cappellano, Spisto, 2015), інституційний контекст – у роботі М. Беннера (Benner, 2019). Okремо варто відзначити наукові праці, в яких розкрито особливості реалізації smart-спеціалізації в окремих регіонах Іспанії, В. Британії (Morgan, 2013), Польщі та Франції (Czyzewska, Golejewska, 2014), Румунії (Sandu, 2012), Литви (Gedminaitė-Raudonė, Vilke, Vidickienė, 2019), 15 регіонів ЄС різного рівня розвитку (Tripl, Zukauskaitė, Healy, 2019).

В Україні дослідження smart-спеціалізації лише розгортаються. Грунтовні напрацювання з даної проблематики мають науковці Інституту економіки промисловості НАН України (Амоша, Лях, Солдак, Череватський, 2018; Вишневецький та ін., 2018). Теоретичні та окремі прикладні аспекти концепції smart-спеціалізації розкрито в дослідженнях Х. Патицької (Патицька, 2019), О. Снігової (Снігова, 2018), М. Федяєвої [Федяєва, 2018], О. Яцюка (Яцюк, 2018), О. Березіної (Березіна, 2018), Т. Косенкової (Косенкова, 2017). Готовність українських регіонів до впровадження smart-спеціалізації через оцінку рівня розвитку

в них інноваційної діяльності проаналізовано в дослідженні Є. Поліщук, А. Іващенко, І. Брітченко, П. Мачашки та С. Шкарлета (Polishchuk, Ivashchenko, Britchenko, Machashchik, Shkarlet, 2019). Активну роль у просуванні концепції smart-спеціалізації в Україні відіграє Український інститут міжнародної політики. Його експерти провели низку презентацій, круглих столів, пресбрифінгів, підготували методичні матеріали з покроковою інструкцією імплементації концепції smart-спеціалізації.

Суспільно-географічні дослідження в Україні із проблематики smart-спеціалізації досі відсутні, попри те, що вона має пряме відношення до процесів регіонального розвитку. Доцільність дослідження smart-спеціалізації із суспільно-географічних позицій зумовлена також тим, що вона дозволяє побачити «нове обличчя» регіонів, що вкрай важливо для оцінки сучасної траєкторії розвитку України. Дане дослідження є однією з перших спроб розглянути зазначену проблематику з позиції суспільної географії.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз особливостей smart-спеціалізації регіонів України, обґрунтування доцільності використання її підходів в практиці регіональної політики, визначення переваг smart-спеціалізації як інструменту активізації розвитку регіонів нашої країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання доцільності запровадження в Україні концепції smart-спеціалізації науковці та управлінці почали обговорювати ще 2016 р. під час підготовки нормативних документів для розроблення нової державної стратегії розвитку країни та її регіонів. Однак визначення самого поняття «smart-спеціалізація», окреслення завдань, які мають вирішуватися завдяки її впровадженню, з'явилися у відповідних нормативних документах лише у 2018 р. Дещо пізніше групою радників із впровадження державної регіональної політики в Україні (програма «U-LEAD з Європою») було також доповнено підходом smart-спеціалізації такий важливий документ, як «Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструменти для розробки стратегій регіонального розвитку і планів заходів з їх реалізації (із застосуванням підходу smart-спеціалізації)».

На початковому етапі через відсутність наукових досліджень і брак практичного

досвіду концепція smart-спеціалізації мала в Україні неоднозначне трактування. Її планувалося імплементувати лише в промисловості. На помилковість такого підходу вказує О. Снігова зазначаючи, що при такому трактуванні «з поля зору випадає суто європейське розуміння smart-спеціалізації як інструменту розвитку не промисловості, а значно ширшого спектра секторів регіональної економіки, які мають перспективи при впровадженні інновацій» (О. Снігова, 2018). Обраними секторами smart-спеціалізації можуть бути й низькотехнологічні виробництва, сфера послуг, зокрема культура та креативні індустрії. Головним є перспективність інвестицій, яка сприятиме розвитку регіону.

Запровадження в практику регіонального розвитку України концепції smart-спеціалізації не було випадковим рішенням. Доцільність її реалізації зумовлена кількома причинами. По-перше, економічною інтеграцією України із загальним ринком ЄС; по-друге, очевидною ефективністю цього інструменту регіональної політики, що доведено прикладом окремих регіонів ЄС; по-третє, посиленням ваги «м'яких» конкурентних переваг над традиційними механізмами вирівнювання регіональних диспропорцій, що є світовим трендом сучасної регіональної політики; по-четверте, необхідністю залучення інвестицій та інноваційних технологій для розбудови економіки регіонів; по-п'яте, гострою потребою модернізації економіки регіонів на нових технологічних засадах; по-шосте, необхідністю визначення унікальних для кожного регіону видів економічної діяльності, які можуть стати основою для кардинального оновлення всіх аспектів життєдіяльності у них.

Детальний аналіз методики визначення smart-спеціалізації, яка розроблена експертами Європейської комісії (Platform S3) та використовується в Україні, не належить до завдань даного дослідження. Водночас для розуміння загального алгоритму і підходів до визначення галузей smart-спеціалізації доречним буде короткий огляд ключових показників, індикаторів та критеріїв, які при цьому використовуються. Методика визначення напрямків (видів) smart-спеціалізації включає оцінку економічного та інноваційного потенціалів усіх видів економічної діяльності регіону. Безпосередній відбір секторів smart-спеціалізації здійснюється на основі порогових значень

коефіцієнта спеціалізації. Він визначається за відомою формулою, яка базується на оцінці співвідношення частки певного виду економічної діяльності в регіоні до частки цього ж виду економічної діяльності в країні (Визначення..., 2019, с. 42): $LQ_x = (e_x / e) / (E_x / E)$, де LQ_x – коефіцієнт спеціалізації сектора x в регіоні; e_x – зайнятість у секторі x в регіоні; e – загальна зайнятість у регіоні; E_x – зайнятість в секторі x у країні; E – загальна зайнятість у країні. Окрім цього, при визначенні напрямків smart-спеціалізації доцільно зосередити увагу на тих видах економічної діяльності, які формують критичну масу для економіки регіону. Вона обчислюється за формулою: $CM_x = ex / e$. Щодо порогових значень коефіцієнта спеціалізації, то експерти Європейської комісії пропонують орієнтуватися на величину $LQ_x > 1,5$ для показника зайнятості та $LQ_x > 1,25$ для інших показників. Однак ця величина може коригуватися як у бік збільшення, так і у бік зменшення. Подібні варіації можливі також для показника критичної маси ($CM_x = 0,25-0,5$).

Для оцінки економічного потенціалу використовуються статичні та динамічні показники зайнятості, обсягів виробництва продукції (товарів, послуг), рівня заробітної плати за 2012-2017 роки. Інноваційний потенціал видів економічної діяльності оцінюється на основі визначення коефіцієнтів спеціалізації чотирьох показників за 2012–2014 та 2014–2016 роки: 1) інноваційність продукту; 2) інноваційність процесу; 3) організаційні інновації; 4) маркетингові інновації.

До напрямків smart-спеціалізації може бути віднесений лише той вид економічної діяльності, який відповідає визначеним критеріям спеціалізації одночасно за економічним та інноваційним потенціалами.

Визначення напрямків smart-спеціалізації регіонів України здійснювалося за активної підтримки групи експертів об'єднаного дослідницького центру Joint Research Centre (JRC) Європейської комісії. Ними була проведена оцінка секторів і видів виробництв за економічним та інноваційним потенціалами для трьох пілотних регіонів (Запорізька, Одеська та Харківська області), а також здійснена візуалізація галузевих спеціалізацій всіх регіонів України (Ровняк, 2019). Окрім цього, для представників областей України було проведено нав-

чання для опанування ними методикою визначення напрямків smart-спеціалізації. Наразі за алгоритмом і методикою Європейської комісії всі регіони України здійснили оцінку економічного та інноваційного потенціалів й орієнтовно визначалися з головними напрямками smart-спеціалізації. Вони відображені у Стратегіях регіонального розвитку областей України на період до 2027 року (табл. 1).

Матеріали даної таблиці свідчать про те, що на рівні регіонів зроблено лише перший крок щодо реалізації у них концепції smart-спеціалізації. Наразі жодна з областей немає повністю визначеної smart-спеціалізації, хоча її запровадження дає низку переваг, зокрема дозволяє: 1) отримати кошти структурних фондів ЄС для активізації розвитку регіону; 2) встановити партнерів, у т.ч. і серед регіонів країн ЄС, для спільної розбудови нових видів економічної діяльності; 3) визначити пріоритетні, найбільш модерні види економічної діяльності, які можуть розв'язати укорінені проблеми регіонів; 4) ініціювати зміни інституційного середовища в регіонах, без яких реалізація підходів smart-спеціалізації є неможливою; 5) визначити стратегічне бачення соціально-економічного розвитку регіону на засадах побудови неіндустріальної економіки; 6) зміцнити конкурентні переваги окремих видів діяльності, а не галузі загалом; 7) отримати доступ до інструментів Platform S3, який суттєво розширює можливості участі регіону в міжнародних проектах, пошуку джерел фінансування, посилення експортної зорієнтованості економіки.

Аналіз напрямків smart-спеціалізації регіонів України дозволяє зробити певні узагальнення. По-перше, кількість напрямків спеціалізації в регіонах України є дуже різною і варіює від одного (Волинська область) до 12 (Івано-Франківська область). По-друге, існує суттєва розбіжність у видах економічної діяльності, які віднесені до smart-спеціалізації. В одних областях це конкретні виробництва (наприклад меблів чи скла), у других – галузі (машинобудування), у третіх – спеціалізовані кластери (інноваційні чи ІТ). Така ситуація є підтвердженням різного тлумачення розробниками стратегій поняття «smart-спеціалізація». По-третє, домінантним серед усіх регіонів напрямком спеціалізації є перероблення сільськогосподарської продукції та інших видів біологічної сировини (лісу). При

цьому класичне перероблення аграрної продукції доповнюється виробництвом органічної продукції, вирощуванням нішевих культур, впровадженням сучасних агротехнологій на основі ІТ. По-четверте, спостерігається помітна залежність напрямків smart-спеціалізації від наявної структури економіки, що частково суперечить європейським підходам до даного процесу. Наприклад, деревообробка, меблева промисловість, поліграфія є напрямками smart-спеціалізації у Волинській, Львівській, Рівненській областях, фармацевтика – в Луганській, Харківській областях та у м. Києві. По-п'яте, подібність напрямків smart-спеціалізації, яка дозволить регіонам поєднати свої зусилля задля реалізації поставлених завдань, посилення конкурентоздатності продукції, отримання фінансових ресурсів зі структурних фондів ЄС. По-шосте, з переліку напрямків smart-спеціалізації регіонів наразі важко оцінити рівень їхньої інноваційності. По-сьоме, в секторах smart-спеціалізації наразі зайнята незначна частина працівників, що свідчить про їх доки-що малопомітну роль в економіці регіонів. Так, у Херсонській області частка зайнятих у виробництвах smart-спеціалізації становить близько 9%, Полтавській – 4,8%, Волинській – 3,2%.

Аналіз економічного та інноваційного потенціалів, визначення пріоритетних видів економічної діяльності є лише першим, хоча й важливим етапом запровадження smart-спеціалізації. Він дозволяє регіонам України зареєструватися на Європейській платформі розумної спеціалізації (Platform S3) і в такий спосіб заявити про свої пріоритети. Така практика активно використовується країнами ЄС. Так, на Platform S3 зареєстровано 16 регіонів Польщі, спеціалізація яких об'єднана у п'ять технологічних розділів (Czyzewska D., Golejewska A., 2014).

Україна також має певні успіхи на цьому шляху. Станом на 01.09. 2020 року на Європейській Platform S3 зареєстровано п'ять регіонів нашої країни – Закарпатська, Івано-Франківська, Харківська, Чернівецька та Чернігівська області. При цьому лише для Харківської та Черкаської областей подано інформацію про їхні пріоритетні напрямки досліджень (табл. 2).

Визначені на рівні регіонів України напрямки smart-спеціалізації дають можливість перейти до наступного етапу реалізації даної концепції – етапу підприємницького відкриття (EDP).

Таблиця 1

Напрямки smart-спеціалізації регіонів України (фрагмент)

Області України	Smart-спеціалізація за видами економічної діяльності	Області України	Smart-спеціалізація за видами економічної діяльності
Вінницька	1. Розвиток індустрії лікування та оздоровлення (медичний туризм). 2. Впровадження агротехнологій з використанням ІТ-інновацій	Сумська	1. Конкурентоспроможний промисловий та аграрний комплекс регіону. 2. Стимулювання активності малого та середнього бізнесу. 3. Туристична індустрія регіону
Житомирська	1. Виробництво інших текстильних виробів. 2. Виробництво скла та виробів зі скла. 3. Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу. 4. Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів. 5. Виробництво меблів	Донецька	1. Стимулювання розвитку виробництв з високим рівнем доданої вартості, високоінтелектуальних і креативних індустрій. 2. Створення та розбудова індустріальних парків. 3. Розвиток сучасної системи перероблення сільськогосподарської продукції
Київська	1. Виробництво інноваційних харчових продуктів з вдосконаленими споживчими якістьми (функціональна їжа). 2. Розроблення енергоефективних рішень на основі альтернативних джерел енергії. 3. Інноваційна продукція для будівництва, дизайну та побуту. 4. Біоактивні речовини та фармацевтика для здоров'я людини	Закарпатська	1. Лісопильне та стругальне виробництво. 2. Виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах. 3. Виробництво гумових і пластмасових виробів. 4. Виробництво абразивних виробів і неметалевих мінеральних виробів. 5. Виробництво побутових приладів. 6. Виробництво іншої продукції
Львівська	1. Промисловість із високою доданою вартістю: машинобудування та приладобудування, текстильна та фармацевтична промисловість. 2. Біоекономіка: деревообробна та меблева промисловість, поліграфія, харчова промисловість, органічне сільське господарство, біоенергетика, біотехнології. 3. Креативні індустрії: створення креативних хабів, бізнес-акселераторів, творчих просторів і платформ, бізнес-інкубаторів, громадських просторів, освітніх і креативних кластерів	Харківська	1. Smart-спеціалізовані інноваційні кластери, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади: 1.1. Енергомашинобудування. 1.2. Виробництво бронетанкової техніки. 1.3. Авіаційна промисловість. 1.4. Створення та виробництво нових матеріалів. 2. Smart-спеціалізовані інноваційні кластери, що належать до сфери управління регіональних органів виконавчої влади або знаходяться у приватній власності: 2.1. Біофармацевтичний. 2.2. Інформаційних технологій. 2.3. Креативної індустрії. 2.4. Агропереробний
Тернопільська	1. Світлотехнічна галузь. 2. Молочна продукція. 3. Виробництво нішевої та органічної продукції	Кіровоградська	1. Харчова промисловість (виробництво олії та тваринних жирів). 2. Машинобудування (виробництво машин для сільського та лісового господарства)
Луганська	1. Хімічна, біохімічна, фармацевтична галузі. 2. Відновлювальна енергетика. 3. Сільське господарство в частині розвитку альтернативних видів економічної діяльності (вирощування енергетичних культур, заліснення території, рекреаційна діяльність)	Хесонська	1. Перероблення сільськогосподарської продукції (перероблення та консервування фруктів та овочів; виробництво олії та тваринних жирів; виробництво молочних продуктів; виробництво інших харчових продуктів; виробництво напоїв). 2. Розвиток медичного туризму. 3. Розвиток креативної індустрії

Таблиця 2

Пріоритетні напрямки досліджень Черкаської та Харківської областей, які розміщені на Platform S3

Черкаська область		Харківська область
Напрямок	Назва	Напрямок
Екологічна безпека та збереження довкілля	Поліпшення водних об'єктів, атмосферного повітря та вдосконалення поводження з відходами, розвиток екологічної мережі, природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття та створення умов для покращення довкілля.	Ресурсні матеріали. Біоекономіка та біотехнологія. Енергетика та енергетичне машинобудування. Аерокосмічні технології. Інформаційні та комунікаційні технології. Здорове суспільство.
Підвищення енергоефективності	Використання енергоефективних та ресурсоощадних технологій.	
Розвиток сільських територій	Диверсифікація структури виробництва сільського господарства, вдосконалення перероблення продукції, розвиток сільських територій та приміських зон.	

Складено за джерелом: URL : <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/regions/UA1/tags/UA1>

Його сутність полягає в активному залученні до процесу остаточного визначення напрямків smart-спеціалізації бізнес-спільнот, науковців, представників громадських організацій. Саме завдяки поєднанню зусиль влади, бізнесу та науки реалізація концепції smart-спеціалізації може стати реальним механізмом структурної трансформації економіки та активізації розвитку регіонів. Наразі в жодному регіоні України ще не завершено процес підприємницького відкриття.

Як уже зазначалося, smart-спеціалізація є важливим механізмом реалізації нових завдань регіональної політики в Україні. Міністерством розвитку громад і територій України, регіональними органами управління вона розглядається як інструмент активізації розвитку окремих територій країни. Саме smart-спеціалізація дозволяє визначити в кожному регіоні найбільш перспективні види економічної діяльності, які можуть стати каталізатором структурних змін, забезпечити зростання конкурентоспроможності окремих територій. Саме її підходи дають можливість виявити та активізувати розвиток інноваційних виробництв, залучивши до цього процесу представників бізнесу та науковців. Зрештою, smart-спеціалізація відкриває для регіонів України можливості для міжнародного співробітництва, доступу до фінансових ресурсів структурних фондів ЄС. Важливими є також соціальні аспекти імплементації підходів smart-спеціалізації. Йдеться про створення

нових робочих місць у високотехнологічних виробництвах, зростання доходів населення, покращання екологічної ситуації, покращання якості людського капіталу тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Smart-спеціалізація є важливим інструментом активізації розвитку регіонів, свідченням чого є досвід її ефективного використання в країнах ЄС. В Україні зроблені лише перші кроки на шляху до імплементації її положень. За підтримки міжнародних партнерів в усіх регіонах України здійснено оцінку економічного та інноваційного потенціалів і визначено пріоритетні напрямки smart-спеціалізації, які відображені в Стратегіях регіонального розвитку областей на період до 2027. Їх аналіз свідчить про домінування в регіонах тих напрямків smart-спеціалізації, які пов'язані з переробленням аграрної продукції, а також про помітну залежність цих напрямків від наявної структури економіки. Досі незначною є частка зайнятих в галузях smart-спеціалізації (8-10 %). Подальша імплементація в Україні підходів smart-спеціалізації дає регіонам України цілу низку переваг, серед яких і можливість використовувати ресурси Європейської платформи розумної спеціалізації (Platform S3), де вже зареєстровано п'ять областей. Наразі в Україні розпочався другий етап імплементації підходів smart-спеціалізації – процес підприємницького відкриття. Його головною метою є поєднання зусиль влади,

бізнесу та науки для визначення найбільш перспективних, інноваційних видів діяльності, які мають стати основою структурних трансформацій та створення в регіонах України неіндустріальної економіки. Саме ці заходи дозволять підвищити конкурентоспроможність регіонів та активізувати їхній розвиток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амоша, О., Лях, О., Солдак, М., Череватський, Д. (2018). Інституційні детермінанти впровадження концепції смарт-спеціалізації: приклад старопромислових регіонів України. *Журнал Європейської економіки*, Т. 17, № 3(66), 310–344. [Amosha O., Lyakh O., Soldak M., Cherevatskyi D. Institutional determinants of implementation of the smart specialization concept: case for old industrial coal-mining region in Ukraine. *Jornal of European economy*, Vol. 17, № 3(66), 310–344].
2. Березина, О.Ю. (2018). Смарт-спеціалізація для покращання умов життя домогосподарств: Європейський досвід. *Економіка і організація управління*, 4 (32), 35–43. [Berezina O. Yu. European experience of smart specialization for improving household living conditions. *Economics and organization of management*, 4(32), 34–43]. Doi: 10.31558/2307-2318.2018.4.4 (дата звернення: 22.08.2020).
3. Визначення основних напрямків смарт-спеціалізації міста Києва. Звіт про результати надання дослідницьких послуг. Київ, 2019. 313 с. [Defining the main areas of smart specialisation of Kyiv. Report on the results of research services. Kyiv : IEF, 2019. 313 p.]. URL : https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2019/10/22/Zvit_dosl.pdf (дата звернення: 22.08.2020).
4. Косенкова, Т.В. (2017). Перспективи розвитку smart-спеціалізації у Харківській області. *Соціальна економіка*, 53(1), 76–80. [Kosenkova T. Prospects for development of smart specialization in Kharkiv region. *Social economics*, 53(1), 76–80].
5. Патицька, Х.О. (2019). Стратегія смарт-спеціалізації в контексті забезпечення конкурентоспроможності регіону: теоретичний аспект. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*, 11, 1–9. [Patytska Kh.O. Smart specialization strategy in the context of regional competitiveness: theoretical aspect. *Efektivna ekonomika*, (Online), 11, 1–9]. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.53 (дата звернення: 22.08.2020).
6. Ровняк, О. (2019). Галузева спеціалізація регіонів України. URL : <https://public.tableau.com/profile/oleksandr.rovnyak#!/vizhome/8765/LQproduction?publ%20ish=yes>. [Rovnyak O. Industrial Specializations of Regions of Ukraine. URL : <https://public.tableau.com/profile/oleksandr.rovnyak#!/vizhome/8765/LQproduction?publ%20ish=yes>] (дата звернення: 22.08.2020).
7. Смарт-промисловість в епоху цифрової економіки: перспективи, напрями і механізми розвитку : монографія (2018) / В.П. Вишневецький, О.В. Вієцька, О.М. Гаркушенко, С.І. Князев, О.В. Лях, В.Д. Чекина, Д.Ю. Череватський; за ред. акад. В.П. Вишневецького. ІЕП. Київ, 192 с. [Smart-industry in the era of digital economy: prospects, directions and mechanisms of development: a monograph / [Vyshnevsky V.P., Viyetska O.V., Garkushenko O.M., Knyazev S.I., Lyakh O.V., Chekina V.D., D.Yu. Cherevatsky D.Yu.]; Ed. by acad. V.P. Vyshnevsky; NAS of Ukraine, ІЕП. Kyiv, 192 p.].
8. Снігова, О. (2018). Smart-спеціалізація та stupid-реалізація. Шлях для економічного відродження регіонів, якого не можна втрачати. URL : https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-realizaciya-276489_.html. [Snihovaya E.Yu. Smart-specialization and stupid implementation. A way for the economic revival of the regions, which cannot be lost. URL : https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-realizaciya-276489_.html] (дата звернення: 22.08.2020).
9. Снеговая, Е.Ю. (2018). Раскрытие потенциала смарт-специализации для преодоления региональной структурной инертности в Украине. *Економіка України*, 8(673), 75–87. [Snehovaya E.Yu. Smart specialization potential revealing for the overcoming of regional structural inertness in Ukraine. *Economy of Ukraine*, 8(673), 75–87].
10. Федяєва, М.С. (2018). «Розумна» спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект). *Причорноморські економічні студії*, 26-1, 87–92. [Fedyayeva M.S. «Smart» specialization as an instrument for transformation of the national economy (theoretical aspects). *Black sea economic studies*, 26-1, 87–92].
11. Яцюк, О.С. (2018). Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*, 2(18), 54–60. [Yatsiuk O. S. Smart-specialisation of regional development as an important direction of improvement its competitiveness and innovative activit. *Scientific Bulletin IFNTUNG. Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry*, 2(18), 54-60]. DOI: 10.31471/2409-0948-2018-2(18)-54-60 (дата звернення: 22.08.2020).
12. Benner, M. (2019). Smart specialization and institutional context: the role of institutional discovery, change and leapfrogging. *European Planning Studies*, Vol. 27, No. 9, 1791–1810. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1643826> (дата звернення: 22.08.2020).
13. Bevilacqua, C., Provenzano, V., Pizzimenti, P., Maione, C., Cappellano, F., Spisto A. (2015). Smart specialization Strategy: the territorial dimension of research and innovation regional policies / Europe and its regions Inequalities, human capital, policies for competitiveness. Contribution in conference, 1–24.
14. Czyzewska, D., Golejewska, A. (2014). Advancement of Polish and French regions in the process of smart specialisation / Conference: 54th Congress of the European regional Science Association: «Regional development & globalisation: Best practices», 1–19.
15. Foray, D., David, P.A., Hall, B.H. (2011). Smart specialization: from academic idea to political

instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation. Management of technology & entrepreneurship institute. MTEI Working Paper. Lausanne, 1–16.

16. Foray, D., David, P.A., Hall, B.H. (2009). Smart Specialization: The Concept /Knowledge for Growth. Prospects for Science, Technology, and Innovation. Selected papers from Research Commissioner Janez Potochnk's Expert Group, 20–24.

17. Gedminaitė-Raudonė, Z., Vilke, R., Vidickienė, D. (2019). Unused potential for smart specialization development through collaboration: Lithuanian case. *Agricultural Economics – Czech*, 65(10), 463–469. <https://doi.org/10.17221/98/2019-AGRICECON> (дата звернення: 22.08.2020).

18. Morgan, K. (2013). The regional state in the era of Smart Specialisation. *Basque Journal of Economics*. Vol. 83(02), 103–126.

19. Polishchuk, Ye., Ivashchenko, A., Britchenko, I., Machashchik, P., Shkarlet, S. (2019). European smart

specialization for Ukrainian regional development: path from creation to implementation. *Problems and Perspectives in Management*, Volume 17, Issue 2, 376–391. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17\(2\).2019.29](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(2).2019.29) (дата звернення: 22.08.2020).

20. Sandu, S. (2012). Smart specialization concept and the Status of its implementation in Romania. *Procedia Economics and Finance*. Vol. 3, 236–242. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00146-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00146-3) (дата звернення: 22.08.2020).

21. Trippel, M., Zukauskaitė, E., Healy, A. (2019). Shaping smart specialization: the role of place-specific factors in advanced, intermediate and less-developed European regions. *Regional Studies. Forthcoming special issue: Smart specialisation and innovation in Europe*. <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1582763> (дата звернення: 22.08.2020).

Стаття надійшла до редакції 02.09.2020.

The article was received 02 September 2020.